

CONSIDERENTE PRIVIND APLICAREA PROCEDURII DE SUSPENDARE CONDIȚIONATĂ A URMĂRIRII PENALE

Irina PAVEL-GUZUN

Doctorandă, Universitatea de Stat din Moldova,
Chișinău, Republica Moldova
e-mail: irina.pavel19@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-9958-6918>

Procedurile speciale sunt reglementări care asigură accesul justițiabililor la mijloace și forme procedurale mai simple, având ca scop accelerarea procedurilor pentru asigurarea celerității soluționării cauzelor și eficacității administrării actului de justiție. Deoarece suspendarea condiționată a urmării penale este o instituție procesuală distinctă, care presupune sistarea temporară, de către procuror, a activității de colectare a probelor prin mijloacele și procedeele probatorii, fără rezolvarea determinantă sau definitivă a cazului investigat, devine necesară studierea procedurii respective, cu atât mai mult că se observă că aceasta a devenit caducă în timp. DEX-ul definește suspendarea ca întrerupere, suprimare (temporară), această accepțiune fiind și cea atribuită de legiuitor [1]. În prezentul articol se face o analiză a dispozițiilor în vigoare referitoare la instituția abordată, temeiurile, modul, termenele, acțiunile întreprinse de reprezentanții statului în vederea aplicării instituției respective. Un accent aparte se pune pe analiza rezultatelor unor studii empirice de teren realizate în rândul judecătorilor, procurorilor și avocaților. Nu în ultimul rând, au fost propuse recomandări de lege ferenda.

Cuvinte-cheie: urmărire penală, suspendare condiționată, învinuit, termen de probă, procuror.

CONSIDERATIONS ON THE APPLICATION OF THE PROCEDURE FOR CONDITIONAL SUSPENSION OF THE CRIMINAL PROSECUTION

Special procedures are rules ensuring access to simpler procedural means and forms for litigants, with the aim of speeding up proceedings in order to ensure speedy resolution of cases and efficient administration of justice. Since the conditional suspension of criminal proceedings is a distinct procedural institution, which implies the temporary suspension, by the prosecutor, of the activity of gathering evidence through evidentiary means and procedures, without the decisive or definitive resolution of the case under investigation, it becomes necessary to study the procedure in question, all the more so since it is noted that it has become obsolete over time. It should be noted that the DEX defines suspension as interruption, (temporary) suppression, this meaning being also the one attributed by the legislator [1]. This article analyses the provisions in force relating to the institution in question, the grounds, the procedure, the deadlines and the actions taken by the state representatives to implement the institution. Special emphasis is placed on the analysis of the results of empirical field studies among judges, prosecutors and lawyers. Last but not least, recommendations have been proposed as a matter of law.

Keywords: prosecution, conditional suspension, accused person, probationary period, prosecutor.

CONSIDÉRATIONS SUR L'APPLICATION DE LA PROCÉDURE DE SUSPENSION CONDITIONNELLE DE LA POURSUITE PÉNALE

Les procédures spéciales sont des règlements qui garantissent l'accès des justiciables à des moyens et à des formes procédurales plus simples, dans le but d'accélérer les procédures pour assurer la rapidité de résolution des affaires et

l'efficacité de l'administration de l'acte de justice. Parce que la suspension conditionnelle de l'enquête pénale est une institution procédurale distincte, qui implique la cessation temporaire, par le procureur, de l'activité de collecte de preuves par des moyens et des procédures de preuve, sans détermination ni résolution définitive de l'affaire faisant l'objet de l'enquête, il devient nécessaire d'étudier la procédure respective, d'autant plus qu'il est remarqué qu'il est devenu obsolète au fil du temps. Le DeX définit la suspension comme une interruption, une suppression (temporaire), ce sens étant également celui attribué par le législateur [1]. Dans cet article, une analyse est faite des dispositions en vigueur concernant l'institution visée, les motifs, la manière, les délais, les actions entreprises par les représentants de l'État pour s'appliquer à cette institution. Un accent particulier est mis sur l'analyse des résultats des études empiriques de terrain menées auprès des juges, des procureurs et des avocats. Enfin, des recommandations ont été proposées par lege ferenda.

Mots-clés: poursuite pénale, suspension conditionnelle, accusé, période de probation, procureur.

РАЗМЫШЛЕНИЯ О ПРИМЕНЕНИИ ПРОЦЕДУРЫ УСЛОВНОГО ПРИОСТАНОВЛЕНИЯ УГОЛОВНОГО ПРЕСЛЕДОВАНИЯ

Специальные процедуры – это регламенты, обеспечивающие сторонам дела доступ к более простым средствам и процессуальным формам с целью ускорения процедур для обеспечения быстрого разрешения дел и эффективности отправления правосудия. Поскольку условное приостановление производства по уголовному делу представляет собой отдельный процессуальный институт, предполагающий временное прекращение прокурором деятельности по сбору доказательств способами и средствами доказывания без разрешения или окончательного разрешения расследуемого дела, возникает необходимость изучить процедуру. Более того, замечено, что она со временем устарела. Толковый словарь румынского языка определяет приостановку как прерывание, подавление (временное), причем это значение также приписывается законодателем [1]. В статье анализируются действующие положения относительно обратившегося учреждения, основания, порядок, сроки, действия, предпринимаемые представителями государства для обращения в данное учреждение. Особый акцент сделан на анализе результатов эмпирических полевых исследований, проведенных среди судей, прокуроров и адвокатов. Наконец, что не менее важно, были предложены юридические законодательные рекомендации.

Ключевые слова: судебное преследование, условное отстранение, обвиняемый, испытательный срок, прокурор.

Introducere

Actualmente se observă o „opozitie” între dreptul public și dreptul privat care își găsește reflecție și în raportul dintre principiul oficialității și cel al disponibilității. Primul se caracterizează prin anumite obligațiuni, forma inchizitorială a procesului, o poziție activă a organelor statului. Al doilea determină existența acțiunii penale, forma contradictorială, un rol activ al victimei [2, p. 257-258].

La moment, luând în calcul că procedura penală trebuie să cuprindă ambele principii, considerăm că principiul oficialității în procedura penală capătă o arie de aplicabilitate mai largă, fapt determinat de originile inchizitoriale ale procesului penal con-

tinental. Dezvoltarea principiului disponibilității în procedura penală trebuie să contribuie, dintr-un punct de vedere, la dezvoltarea elementelor contradictoriale în procesul penal, la promovarea conceptului extinderii drepturilor părților în proces, la autolimitarea statului, inclusiv în justiția penală, fapt ce ar permite dezvoltarea unor noi instituții procesuale penale, acestea fiind: dreptul acuzatului și al victimei de a fi implicați activ în probatoriul penal, acuzarea privată, justiția restaurativă etc. Legislația procesuală penală actuală a dezvoltat acest drept prin noi proceduri speciale ca: acordul de recunoaștere a vinovăției sau procedura de suspendare condiționată a urmăririi penale și de liberare de răspundere penală. În acest

aspect, apreciem că dezvoltarea conceptului trebuie condiționată cu respectarea unei reguli: principiul discreționar poate fi aplicat doar în promovarea drepturilor părților în proces, și nu a simplificării procesului în scop de economie a resurselor.

Cu alte cuvinte, dreptul discreționar al acuzării poate exista doar ca fiind guvernat de principiul dreptului la un proces echitabil [2, p. 257-258].

Considerăm că dezbaterile privind constituirea în legislația națională a instituției acuzării private, în cazul încetării urmăririi penale sau scoaterii persoanei de sub urmărirea penală, precum și a problemei privind administrarea probelor de către partea vătămată sunt actuale și merită atenția doctrinei.

Din aceste raționamente, procedura specială suspendarea condiționată a urmăririi penale a avut la originile sale intenția de a contribui la o administrare mai eficientă a justiției, mai ales în cauzele cu minori, prin evitarea unui proces penal cu toate consecințele nefaste care sunt inevitabile.

În legătură cu acest subiect de către autor a fost realizată o cercetare empirică în rândurile actorilor justiției (judecători, procurori, avocați). În cadrul interviurilor au fost opinii potrivit cărora procedura dată este aplicată insuficient din motivul limitelor de aplicare. Procedura poate fi aplicată pentru infracțiuni ușoare sau mai puțin grave, acestea constituind o parte limitată de articole din Codul penal.

Temeiurile, modul și termenele de suspendare a urmăririi penale

Potrivit art. 510 CPP RM, (1) În privința persoanei puse sub învinuire pentru o infracțiune ușoară sau mai puțin gravă, care își recunoaște vinovăția, nu prezintă pericol social și poate fi reeducată fără aplicarea unei pedepse penale, urmărirea penală poate fi suspendată condiționat, cu liberarea ulterioară de răspunderea penală conform art.59 din Codul penal. (2) Prevederile alin.(1) nu se aplică față de persoanele:

- 1) care au antecedente penale;
- 2) care sunt dependente de alcool sau droguri;
- 3) cu funcții de răspundere, care au comis infracțiunea făcând abuz de serviciu;
- 4) care au comis infracțiuni contra securității statului;
- 5) care nu au reparat paguba cauzată în urma infracțiunii.

În cazul în care procurorul constată că în privința învinuitului pot fi aplicate prevederile art.510, el, prin ordonanță, suspendă condiționat urmărirea penală pe un termen de 1 an, stabilindu-i una sau mai multe din următoarele obligații:

- 1) să nu părăsească localitatea unde își are domiciliul decât în condițiile stabilite de procuror;
- 2) să comunice organului de urmărire penală orice schimbare de domiciliu;
- 3) să nu săvârșească infracțiuni sau contravenții;
- 4) să continue lucrul sau studiile;
- 5) să participe la un program special de tratament sau de consiliere în vederea reducerii comportamentului violent.

Dacă, în termenul de suspendare condiționată a urmăririi penale, învinuitul a respectat condițiile stabilite de către procuror, procurorul, prin ordonanța sa, dispune liberarea persoanei de răspundere penală.

În cazul în care învinuitul nu a respectat condițiile stabilite de procuror acesta din urmă trimite cauza în judecată cu rechizitoriu în ordinea generală.

Aplicarea procedurii suspendării condiționate a urmăririi penale vis-a-vis de minori

Legislația penală și procesual-penală a Republicii Moldova atribuie în competența procurorului și a judecătorului de instrucție aplicarea măsurilor alternative de ispășire a pedepsei în privința minorilor.

Referitor la suspendarea condiționată a urmăririi penale, cadrul normativ în vigoare nu reglementează procedura de direcționare a minorului la un program special de tratament sau de consiliere în vederea re-

ducerii comportamentului violent (art. 511 alin.(1) CPP), și nici organul abilitat să monitorizeze aplicarea acestei măsuri. Din cauza lipsei programelor nerezidențiale de reeducare și reintegrare, dar și a susținerii din partea comunității pentru minorii în conflict cu legea și familiile lor, este practic imposibilă dejudiciarizarea minorilor de la sistemul formal al justiției penale fără riscul recidivării lor sau a revictimizării [3, p. 25].

După cum se menționează în literatura de specialitate actualmente, diferite ONG lucrează intens cu psihologii din cadrul Serviciilor de asistență psihopedagogică (SAP) din câteva comunități în cadrul unui proiect-pilot orientat spre dezvoltarea programelor destinate minorilor în conflict cu legea și părinților lor. Totuși, astfel de programe necesită o reglementare și o susținere financiară la nivel central sau local. De asemenea, trebuie reglementate competențele structurilor capabile să implementeze astfel de programe.

Atât temeiul de liberare de răspundere penală a minorilor, conform art. 54 din CP RM, cât și temeiul prevăzut de art. 59 din CP RM – liberarea condiționată de răspundere penală, sunt pasibile de aplicare pentru infracțiunile ușoare sau mai puțin grave, unde făptuitorul poate fi corectat fără a fi supus răspunderii penale. În unele cauze, minorul poate fi liberat de răspundere penală, conform art. 54 din CP RM, iar în alte cauze minorul este eliberat de răspundere numai după expirarea termenului de probă în cadrul suspendării condiționate a urmăririi penale. Procurorul în cauza unui minor va examina în primul rând posibilitatea liberării acestuia fără suspendarea condiționată a urmăririi penale și doar în cazul în care din circumstanțele cauzei rezultă că numai după un termen de probă, cu respectarea unor condiții și obligații de către minor, liberarea de răspundere penală va fi posibilă.

La determinarea procurorului de a aplica procedura de suspendare a urmăririi penale față de

un minor pot fi luate în considerare următoarele circumstanțe:

- a) minorul anterior a săvârșit și alte fapte antisociale, dar solicită acordarea unei șanse de corectare;
- b) fapta săvârșită de către minor nu prezintă o rezonanță socială în localitatea respectivă;
- c) mediul social (familia, locul de studii, locul de trai) al minorului permite respectarea obligațiilor impuse de către procuror.

Condițiile suspendării condiționate a urmăririi penale în privința unui minor și liberarea de răspundere penală:

Potrivit art. 510-511 din CPP RM, pentru suspendarea condiționată a urmăririi penale în privința unui minor sunt necesare să fi e întrunite cumulativ următoarele condiții:

- a) minorul să fi e acuzat pentru săvârșirea numai a unei singure infracțiuni ușoare sau mai puțin grave;
- b) minorul a recunoscut vinovăția;
- c) paguba cauzată în urma infracțiunii să fie reparată;
- d) minorul învinuit nu prezintă pericol social și poate fi reeducat fără aplicarea pedepsei penale;
- e) minorul nu este dependent de alcool sau droguri;
- f) minorul nu are antecedente penale;
- g) minorul a respectat obligațiile stabilite de către procuror în termenul de probă de un an.

Din natura juridică a acestei instituții de liberare de răspundere penală se prezumă că există și acordul minorului și al reprezentantului legal de a fi aplicată suspendarea condiționată a urmăririi penale și, în consecință, încetarea procesului penal.

Suspendarea condiționată a urmăririi penale în privința unui minor poate fi dispusă atât în cazul în care acesta a săvârșit fapta de unul singur, împreună cu alți minori sau în cauze cu adulți. În cazul coparticipării minorului cu o persoană adultă la săvârșirea infracțiunii, în privința acestuia se va dispune disjunctiv cauzei și examinarea posibilității de a fi apli-

cată procedura discreționară de liberare condiționată de răspundere penală.

În cadrul procedurii de suspendare condiționată a urmăririi penale, recunoașterea vinovăției este o condiție obligatorie ce determină atitudinea minorului față de fapta comisă și posibilitatea acestuia de a fi reeducat fără aplicarea pedepsei penale.

În opinia noastră, la îndeplinirea acestei condiții procesuale obligatorii trebuie să se țină cont de anumite criterii, cum ar fi:

a) recunoașterea vinovăției de către minor se face benevol în fața procurorului în prezența reprezentantului legal, apărătorului, pedagogului sau psihologului, după înaintarea acușării în cadrul audierii copilului în calitate de învinuit;

b) înainte de recunoașterea vinovăției, procurorul trebuie să explice minorului învinuit dreptul de a tăcea și de a nu mărturisi împotriva sa;

c) recunoașterea vinovăției trebuie să fie confirmată de către alte probe administrate în cauză;

d) dacă recunoașterea vinovăției este făcută până la înaintarea învinuirii, este necesară colectarea de probe ce confirmă vinovăția minorului, după care se va fixa acest fapt în procesul-verbal de audiere a minorului și în calitate de învinuit;

e) procurorul nu are cum să aprecieze recunoașterea vinovăției de către minorul acuzat, atunci când aceasta nu este confirmată de alte probe.

În cadrul procedurii de suspendare condiționată a urmăririi penale pot fi invocate diverse circumstanțe ce fundamentează convingerea procurorului că anume minorul nu prezintă pericol social:

a) minorul a săvârșit infracțiunea pentru prima dată;

b) minorul a săvârșit fapte penale, dar a fost liberat de răspundere penală sau nu are antecedente penale potrivit art. 111 alin. (2) lit. a), b), c), d), e) din CP RM. În acest caz se cer a fi luate în considerare și alte circumstanțe ce motivează faptul corectării minorului fără aplicarea pedepsei;

c) minorul s-a autodenunțat;

d) minorul a contribuit activ la descoperirea infracțiunii;

e) se caracterizează pozitiv la locul de muncă sau de studii;

f) este angajat în câmpul muncii sau își face studiile;

g) a săvârșit fapta penală ca urmare a unui concurs de împrejurări grele;

h) regretă fapta comisă, se căiește sincer de comiterea infracțiunii și față de victimă;

i) părinții, tutorii, curatorii sau rudele apropiate ale copilului și-au luat angajamentul de a-l reeduca;

j) minorul compensează de bună voie dauna materială cauzată sau repară în alt mod prejudiciul pricinuit prin infracțiune.

Concluzia că persoana nu prezintă pericol social poate fi bazată și pe alte împrejurări, invocându-se una sau mai multe circumstanțe.

Suspendarea condiționată a urmăririi penale poate fi dispusă din oficiu de către procuror sau la cererea apărătorului, a reprezentantului legal.

Dacă cererea este înaintată de către părinți, rude, tutori sau curatorii, prin care își asumă angajamentul de a reeduca minorul, procurorul verifică capacitatea acestora de a-și îndeplini obligațiile pe care și le asumă.

În cazul dispunerii din oficiu de către procuror, se obține acordul minorului și al reprezentantului legal la aplicarea acestei instituții. După acumularea documentelor procedurale ce atestă condițiile întrunite cumulativ, se va întocmi ordonanța de suspendare condiționată a urmăririi penale ce urmează a fi confirmată de procurorul ierarhic superior, stabilindu-se și obligațiile minorului în termenul de probă prevăzut de art. 511 alin. (1) CPP RM. Termenul de probă de un an curge din momentul confirmării ordonanței de suspendare condiționată a urmăririi penale de către procurorul ierarhic superior. Acest termen nu poate fi nici micșorat, nici prelungit.

Ordonanța de suspendare condiționată a urmăririi penale se înmânează minorului în prezența apărătorului și a reprezentantului legal, explicându-se esența și consecințele nerespectării obligațiilor stabilite. Aceste acțiuni urmează a fi atestate prin semnăturile procurorului, apărătorului, reprezentantului legal și a minorului. Despre adoptarea acestei hotărâri se înștiințează victima sau partea apărării.

Procurorul va solicita, din partea organelor de poliție, controlul respectării obligațiilor de către minor și va cere informații de la locul de muncă, de studii și de trai al minorului.

La încălcarea ordinii publice sau la comiterea unei fapte antisociale de către minor în cadrul termenului de probă, procurorul va examina minuțios circumstanțele pentru a decide dacă a avut loc o încălcare cu rea-credință a obligațiilor de către minor, care ar duce la invalidarea instituției liberării condiționate de răspundere penală a minorului [4, p. 38-43].

În opinia noastră, procurorul, în funcție de circumstanțele cauzei, va analiza posibilitatea aplicării instituției liberării de răspundere penală a unui minor, în următoarea ordine:

1. încetarea urmăririi penale cu aplicarea măsurilor educative de către procuror și cu liberare de răspundere penală;
2. încetarea urmăririi penale după suspendarea condiționată a urmăririi penale;
3. încetarea urmăririi penale cu plasarea minorului într-o instituție specială de învățământ și reeducare sau într-o instituție curativă și de reeducare de către judecătorul de instrucție, la demersul procurorului.

Când reeducarea minorului nu poate fi făcută decât prin plasarea acestuia într-o instituție specială de învățământ și de reeducare sau într-o instituție curativă și de reeducare, procurorul poate dispune încetarea urmăririi penale cu liberarea de răspundere penală, dacă minorul și reprezentantul legal sunt de acord cu adoptarea unei asemenea hotărâri.

La determinarea soluției de încetare a procesului penal cu plasarea copilului într-o instituție specială se va ține cont de recomandările serviciilor de resocializare, expuse în raportul anchetei sociale.

De exemplu, pentru comiterea de către doi copii a unei infracțiuni prevăzute de art.187 alin.(2) (jaf – sustragerea deschisă a bunurilor altei persoane), această procedură nu va mai putea fi aplicată. De asemenea, se cere de remarcat că împăcarea în cazul unui minor poate avea loc potrivit art.109 din CP și pentru infracțiuni grave.

O a doua problemă care creează dificultăți în aplicarea procedurii suspendării condiționate a urmăririi penale este interdicția aplicării în cazul existenței antecedentelor penale (art.510 alin.(2) pct.1) CPP, care, în situația unui minor lăsat fără supraveghere, poate fi întâlnită frecvent.

Prin urmare, una din recomandările de lege ferenda a fost introducerea în art. 510 alin.(1) din CPP a sintagmei „iar în cazul minorilor și pentru o infracțiune gravă”, pe când în art.510 alin.(2) pct.1) introducerea cuvintelor „cu excepția minorilor”.

Soluții date de către subiecții procedurali în cadrul procedurii sumare

Normele procesuale penale prevăd necesitatea emiterii unor acte procedurale în cadrul procedurii de suspendare condiționată a urmăririi penale și dispune liberarea persoanei de răspundere penală. Pornind de la specificul procedurii sunt emise ordonanțe în perioade diferite de timp care după conținutul și scopurile lor, în mod firesc, diferă. Evident, după constatarea condițiilor de aplicare a procedurii speciale procurorul urmează să emită ordonanța de suspendare condiționată a urmăririi penale. Normele procesuale enumeră o listă exhaustivă de obligații care pot fi stabilite în privința persoanei, lăsând în umbră structura ordonanței respective.

În opinia noastră, ordonanța trebuie să conțină, minim, unele elemente obligatorii cum ar fi: descri-

erea faptei ce a constituit obiectul urmăririi penale și mijloacele de probă ce confirmă vinovăția persoanei; faptul recunoașterii benevole a vinovăției în prezența persoanelor indicate în lege și acceptarea soluției de suspendare condiționată a urmăririi penale cu liberarea ulterioară de răspundere penală; descrierea circumstanțelor ce motivează soluția suspendării condiționate a urmăririi penale; dispoziția de suspendare condiționată a urmăririi penale pe un termen de un an, cu indicarea obligațiilor prevăzute de art. 511 alin. (1) CPP RM; faptul privind explicarea consecințelor încălcării obligațiilor de către persoana învinuită, atestat prin semnăturile procurorului, apărătorului, persoanei învinuite, sau, după caz, a reprezentantului legal al copilului. La fel, ordonanța urmează să conțină și alte elemente formale caracteristice oricărui act procedural: persoana care l-a întocmit, data, organul procuraturii etc. La expirarea termenului de suspendare condiționată a urmăririi penale procurorul va emite o ordonanță care poate căpăta două forme în funcție de decizia luată. Aceasta, deoarece potrivit dispozițiilor art. 512 Cod de procedură penală, după expirarea termenului de suspendare condiționată a urmăririi penale procurorul are două soluții:

- prin ordonanță, liberează persoana de răspundere penală, dacă în termenul de suspendare condiționată a urmăririi penale, învinuitul a respectat condițiile stabilite de către procuror, sau

- trimite cauza în judecată cu rechizitoriu în ordinea generală, atunci când învinuitul nu a respectat condițiile stabilite de procuror.

Ultima soluție se va da în cazul când învinuitul „încalcă obligațiile stabilite, procurorul poate relua urmărirea dată cu transmiterea cauzei în instanță în ordinea generală” [5, p. 1278].

Pe de altă parte, potrivit practicii existente, urmare a interpretării formale restrictive a dispozițiilor procesuale, emiterea ordonanței de liberare a persoanei de răspundere penală nu este precedată de reluarea urmăririi penale.

Se consideră însă că, odată ce urmărirea penală a fost suspendată condiționat, procurorul nu poate întreprinde nici o acțiune procesuală pe caz, astfel încât verificarea respectării de către învinuit a condițiilor stabilite de procuror trebuie precedată neapărat de reluarea urmăririi penale, dat fiind că aceste verificări implică efectuarea mai multor acțiuni, cum ar fi audierea martorilor, ridicarea și anexarea unor documente la dosar etc. [6, p. 139-140].

La expirarea termenului de probă procurorul va întocmi ordonanța de încetare a urmăririi penale cu liberare de răspundere penală dacă:

a) persoana a respectat obligațiile stabilite în cadrul suspendării condiționate a urmăririi penale;

b) nu s-a descoperit faptul săvârșirii altor infracțiuni până la suspendarea condiționată a urmăririi penale;

c) ordonanța de suspendare condiționată a urmăririi penale nu a fost declarată nulă de către judecătorul de instrucție în urma contestării acesteia de către victimă, partea vătămată sau partea civilă.

Ordonanța de încetare a urmăririi penale cu liberare de răspundere penală va cuprinde următoarele mențiuni:

a) data și locul întocmirii ordonanței, numele și gradul de clasificare al procurorului care o întocmește;

b) confirmarea de către procurorul ierarhic superior;

c) faptul adoptării suspendării condiționate a urmăririi penale și respectării obligațiilor de către persoana învinuită;

d) temeiurile juridice materiale penale și procesuale care permit adoptarea liberării de răspundere penală a persoanei;

e) dispoziția de încetare a urmăririi penale cu liberarea de răspundere penală a persoanei;

f) faptul aducerii la cunoștință și înmânării în copie a ordonanței persoanei, sau, după caz, a reprezentantului legal al copilului, atestate prin semnăturile acestuia și a procurorului [4, p. 38-43].

Acțiunile organului de urmărire penală după suspendarea condiționată a urmăririi penale

Normele procesuale nu reglementează procedura ulterioară suspendării condiționate a urmăririi penale. Totuși, în aspect practic acțiunile ulterioare au o importanță semnificativă.

Considerăm oportun a înainta unei opinii în acest sens. Așadar, despre suspendarea urmăririi penale, organul de urmărire penală ar fi obligat să anunțe în scris victima, partea vătămată, reprezentantul ei legal, partea civilă, partea civilmente responsabilă sau reprezentanții lor și să le explice dreptul de a contesta ordonanța de suspendare a urmăririi penale la judecătorul de instrucție.

Ordonanța de suspendare condiționată a urmăririi penale se înmânează beneficiarului în prezența apărătorului. Avocatul va explica beneficiarului/clientului esența și consecințele nerespectării obligațiilor stabilite.

După emiterea ordonanței de suspendare condiționate a urmăririi penale, aceasta se remite spre cunoștință și executare Inspectoratului de Poliție în a cărei rază își are domiciliul persoana în privința căreia s-a dispus suspendarea condiționată a urmăririi penale.

Se va solicita de a se lua la evidență cazul dat și de a se organiza verificarea, supravegherea pe parcurs de un an a respectării de către persoană a obligațiilor stabilite în dispozitivul ordonanței de suspendare condiționată a urmăririi penale.

În caz de stabilire a încălcării uneia sau mai multor obligații, cazul urmează să fi e raportat imediat procurorului care a emis ordonanța, pentru a se proceda conform prevederilor art. 512 alin. (3) din Codul de procedură penală. În caz că învinuitul va respecta obligațiile stabilite, la expirarea acestui termen în adresa procuraturii urmează să fi e expediată o informație privind comportamentul învinuitului, în special, în ceea ce ține de executarea obligațiilor impuse la suspendarea condiționată a urmăririi penale.

Rolul Inspectoratului Național de Probațiune în procedura de suspendare condiționată a urmăririi penale

Potrivit legislației RM privind sancțiunile și măsurile de probațiune sunt următoarele categorii: formele de probațiune/supraveghere înainte de condamnare și după condamnare. Se constată că suspendarea condiționată a urmăririi penale reprezintă o formă de supraveghere înainte de condamnare.

Însuși temei de a lua la evidență subiectul probațiunii și de a iniția activitățile de probațiune, constituie ordonanța procurorului prin care s-a suspendat condiționat urmărirea penală [7, pct. 4.5].

Învinuitul căruia prin ordonanță i-a fost suspendată condiționat urmărirea penală pe un termen de 1 an și i s-a stabilit obligația de a participa la un program special de tratament sau de consiliere în vederea reducerii comportamentului violent, devine subiectul probațiunii. Controlul asupra respectării obligațiilor menționate îl exercită organul de urmărire penală în comun cu biroul de probațiune.

În cazul aplicării învinuitului a obligației „să participe la un program special de tratament sau de consiliere în vederea reducerii comportamentului violent”, biroul de probațiune asigură executarea obligației. Biroul de probațiune informează procurorul dacă, în termenul de suspendare condiționată a urmăririi penale, învinuitul a respectat obligația stabilită sau despre neexecutarea ei [7, pct. 117-120].

Importanța de a lua în considerație situația victimei

Chiar dacă aduce doar beneficii, procedura dată urmează a fi aplicată cu prudență, îndeosebi când pe cântar se pun interesele victimei. În sens contrar există riscul unei duble victimizări, îndeosebi când făptuitorul și victima au tangență unul cu altul, spre exemplu locuiesc împreună. În acest sens, hotărârea CtEDO Eremia c. Republicii Moldova [8], este un exemplu elocvent.

În speță, la 01 aprilie 2011 un procuror din cadrul Procuraturii Călărași a stabilit că A. a admis anterior că a agresat fizic și psihologic cei 3 membri ai familiei. Apoi, A. a depus o cerere către procuror solicitând să fie liberat condiționat de răspundere penală. Procurorul a constatat că erau probe esențiale ale vinovăției lui A., cum sunt diferite rapoarte medicale, depozițiile martorilor, acte referitoare la aplicarea amenințării și avertizările din partea angajatorului său, Ministerul Afacerilor Interne. Cu toate acestea, ținând cont că el a comis o „infracțiune mai puțin gravă”, nu a consumat droguri sau alcool, trebuia să întrețină 3 minori, a fost respectat la serviciu și în comunitate și „nu reprezintă un pericol pentru societate” procurorul a suspendat urmărirea penală, cu condiția că va fi redeschisă în cazul în care A. va comite altă infracțiune în acea perioadă de timp.

În opinia Curții, suspendarea urmării penale în privința lui A. în asemenea circumstanțe a avut un efect, mai degrabă de a-l eschiva de răspundere penală, decât de a-l împiedica de la comiterea în continuare a violenței față de prima reclamantă, fapt care evoluează într-o adevărată impunitate. Având în vedere modul în care autoritățile au condus cauza, în particular, cunoștința autorităților despre pericolul violenței domestice ulterioare a lui A. și omisiunea de a întreprinde măsuri eficiente în privința lui și să asigure pedepsirea lui în temeiul prevederilor legale aplicabile, Curtea constată că Statul a omis să-și îndeplinească obligațiile sale pozitive în temeiul Articolului 3 din Convenție. A existat, prin urmare, o violare a acestei prevederi în privința primei reclamante.

Situație similară a fost constatată de către Curte și în cauza Pădureț c. Moldovei [9].

Prin urmare, o analiza sistemică și fundamentală realizată de către procuror în cadrul luării deciziei de suspendare condiționată a urmării penale, reieșind din circumstanțele concrete ale cauzei, din infracțiunea comisă, personalitatea făptuitorului și

orice alte date relevante, este una obligatorie și urmează a fi inclusă în normele procesuale .

Analiza din punct de vedere empiric a procedurii de suspendare condiționată a urmării penale

În cadrul prezentei cercetări, așa cum a fost menționat și mai sus, a fost realizat un studiu empiric între actorii justiției (judecători, procurori și avocați) privind aplicabilitatea procedurii de suspendare condiționată a urmării penale în sistemul național.

În urma analizei se constată că aproximativ 95% din persoanele intervievate au indicat că nu au întâlnit procedura respectivă în procesul de lucru. Printre motivele neaplicării procedurii de suspendare condiționată a urmării penale s-au indicat: procurorii nu sunt independenți în vederea aplicării procedurii respective, des se anulează ordonanța de către Procuratura Generală pe temeuri irelevante, aria restrânsă de aplicare, limitarea reieșind din categoria de infracțiune conform normei legale, prezența antecedentelor penale, politica Procuraturii Generale, obligațiile stabilite față de învinuit nu întotdeauna sunt suficiente, persoanele puse sub învinuire nu respectă obligațiile impuse prevăzute de art. 511 CPP, se evită pentru a nu apărea dubii privind corectitudinea și onestitatea procurorului, învinuitul nu întrunește condițiile legale de a fi aplicat.

La rubrica „care probe ar fi suficiente pentru a decide de aplicat procedura respectivă într-un caz concret”, s-au indicat: materialul caracterizant (pozitiv), circumstanțe atenuante, lipsa circumstanțelor agravante ar trebui să decidă la aplicarea acestei proceduri fără trimiterea cauzei în judecată, probele care demonstrează incontestabil vina persoanei în săvârșirea infracțiunii incriminate, probele ce caracterizează persoana făptuitorului (anterior nu este judecat, nu se află la evidența medicului narcolog, a reparat prejudiciul cauzat etc.).

La rubrica „ce modificări legislative ar fi necesare pentru aplicarea eficientă a procedurii de suspendare condiționată a urmăririi penale și de liberare de răspundere penală”, s-au indicat: modificări ce țin de indicarea directă a aplicării procedurii și nu posibilitatea aplicării procedurii în cauză; să fie simplificată procedura, cu mai puține cerințe pentru aplicarea ei; sporirea independenței reale a procurorului de caz; aplicabilitatea la un spectru mai larg de infracțiuni (grave) și obligarea ca pe orice cauză să fie verificată posibilitatea aplicării, diversificarea obligațiilor ce pot fi aplicate pe perioada suspendării condiționate a urmăririi penale; urmează a fi detaliat când persoana se consideră că nu prezintă pericol social, precum și urmează a fi exclusă obligația ca ordonanța de suspendare să fie confirmată de procurorul ierarhic superior.

O analiză statistică a numărului de ordonanțe de suspendare condiționată dispuse de către procurori în perioada anilor 2004-2019, demonstrează lipsa unei tendințe clare în utilizarea de către procurori a acestui instrument procedural. Astfel, dacă în anul 2004, procurorii au dispus suspendarea condiționată a urmăririi penale în 246 de cazuri, în anul 2005 – în 660 de cazuri, atunci în anii 2018 - 2019 au fost raportate 91 și, respectiv, 81 de suspendări condiționate [10].

Pot fi doar presupuse adevăratele motive de neaplicare de către procurori a respectivelor dispoziții procesuale (ca de exemplu, dorința de raportare grabnică a finalizării urmăririi penale, acesta fiind un indicator statistic important al activității, absența unei independențe a procurorului- imixtiunea procurorului ierarhic superior), dar făcând abstracție de el, se constată și existența unui gol în reglementarea algoritmului acțiunilor procurorului la expirarea termenului de suspendare condiționată.

Concluzii

În urma analizei se poate de concluzionat că, fiind o expresie a dreptului discreționar al procuro-

rului, suspendarea condiționată a urmăririi penale, până în anul 2003 necunoscută în practicile penale naționale, este și până acum aplicată neuniform și inconstant.

Potrivit practicii existente, urmare a interpretării formale restrictive a dispozițiilor procesuale, emiterea ordonanței de liberare a persoanei de răspundere penală nu este precedată de reluarea urmăririi penale. Se consideră însă că, odată ce urmărirea penală a fost suspendată condiționat, procurorul nu poate întreprinde nici o acțiune procesuală pe caz (argumentele fiind indicate mai sus).

Astfel, se constată că inaplicabilitatea procedurii de suspendare condiționată a urmăririi penale este prezentă din varii motive: motive subiective (ce țin strict de poziția acuzatorului de stat pe caz) și motive obiective (atunci când legea penală nu permite din cauza „lacunelor” existente).

Pentru o aplicabilitate mai amplă a procedurii respective, pentru a evita problemele ce țin de inaplicabilitatea din cauza limitelor impuse de lege, consider că ar fi bine-venite următoarele modificări:

- introducerea în art. 510 alin.(1) din CPP a sintagmei „iar în cazul minorilor și pentru o infracțiune gravă”, pe când în art.510 alin. (2) pct.1) introducerea cuvintelor „cu excepția minorilor”;

- sporirea independenței reale a procurorului de caz, cu excluderea obligației ca, ordonanța de suspendare să fie confirmată de procurorul ierarhic superior;

- să fie o diversitate mai mare a obligațiilor ce pot fi aplicate pe perioada suspendării condiționate a urmăririi penale (analogic art. 191 alin. (3) CPP RM);

- să fie explicat detaliat când persoana se consideră că nu prezintă pericol social (de ex: sunt caracterizate pozitiv la locul de trai, sunt evaluate psihologic ca prezentând risc de „recidivă” redus);

- să fie norme care ar obliga procurorul să facă o analiză temeinică a situației concrete în cadrul luării deciziei de suspendare condiționată.

Referințe bibliografice

1. <https://dexonline.ro/definitie/suspendare> (accesat la 01.04.2022).

2. DOLEA, I. *Drepturile persoanei în probatoriul penal, conceptual promovării elementului privat*. Chișinău. Cartea Juridică. 2009. p. 417. ISBN 978-9975-9927-7-0.

3. RUSANOVSKI, S. *Evaluarea cadrului normativ și a practicilor privind implicarea copiilor în procesul penal în Republica Moldova*. Casa Editorial Poligrafică „Bons Offices”. aprilie 2014. p. 84. ISBN 978-9975-80-922-1, <https://www.unicef.org/moldova/media/1311/file/Raport-Justitie-pentru-copii.pdf> (accesat la 01.04.2022).

4. DOLEA, I., ROMAN, D. *Ghid privind procedurile prietenoase copiilor la faza de urmărire penală, ghid pentru procurori*. Institutul de Reforme Penale. Tipografia „Bons Offices” SRL. 2011. p. 120. ISBN 978-9975-80-447-9.

5. DOLEA, I. *Codul de procedură penală al Republi-*

cii Moldova: (comentariu aplicativ): Textul cu modificările legislative operate până la 1 mai 2020. Chișinău: Cartea juridică, 2020. p. 1408. ISBN 978-9975-3418-0-6.

6. BODEAN, V. *Reluarea urmăririi penale după suspendare și suspendarea condiționată a acesteia*. Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”, USM, 10-11 noiembrie 2020.

7. Ordin nr. 347 din 30.12.2019 cu privire la aprobarea Regulamentului de planificare a probațiunii, secțiunea 2-Persoanele liberate condiționat de răspundere penală.

8. CtEDO Eremia c. Republicii Moldova din 28.05.2013 (Cererea nr. 3564/11 §§ 27, 65, 66 disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/> (accesat la 01.04.2022)).

9. CtEDO Pădureț c. Moldovei din 05.01.2010 (Cererea nr. 33134/03, §§ 70-77, disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/> (accesat la 01.04.2022)).

10. Rapoarte publice de activitate a Procuraturii Republicii Moldova, accesat la 03 ianuarie 2022 <http://procuratura.md/md/d2004/> (accesat la 01.04.2022).